

Josep Gosalbes. Poeta, metge i aventurer

Autor:

Data de publicació: 05-06-2014

El professor de Filologia Llatina de la Universitat d'Alacant, Antoni Biosca, rescata la figura de Josep Gosalbes de Cunedo, escriptor alacantí del s. XVI que, a més, va ser metge, va lluitar a l'Armada Invencible i va estar pres a Holanda.

La seva vida s'englobaria més en una novel·la d'aventures que en la trajectòria d'un poeta en ús. Però, en qualsevol de les seves facetes, la de metge, d'aventurer i de navegant, o d'escriptor en llatí, el seu nom no es troba reconegut com a figura destacada. D'això s'ha encarregat el professor de Filologia Llatina de la Universitat d'Alacant Antoni Biosca, que ha realitzat un estudi per recuperar Josep Gosalbes de Cunedo, un poeta del segle XVI la vida del qual és tan fascinant com els seus poemes. «És un autor alacantí del Renaixement, oblidat, que va ser conegut en algun moment, però que, avui dia, no és recordat ni popularment ni acadèmicament», assegura el filòleg.

L'any del seu naixement es fixa el 1528 i va ser metge de professió, segons les dades que apareixen en publicacions bibliogràfiques del segle XVIII de Josep Rodríguez i Vicent Ximeno, a més d'una breu descripció feta per Mario Martínez el 1990 sobre la cultura alacantina de l'època moderna. Segons les dades recopilades, se sap que Gosalbes de Cunedo va formar part de l'Armada Invencible el 1588, que lluitava contra Anglaterra, «segurament com a metge, en un vaixell». I ho va fer al galió portuguès Sant Mateu, un dels vaixells que va participar en més combats. «El vaixell va acabar destrossat a la costa holandesa i ni tan sols el van reparar».

Després de la derrota, els holandesos el van capturar i el van posar a la presó. «Allà es va produir un fet important. Just Lipsius, un dels grans humanistes del moment, el va conèixer en una visita a la presó i li va cridar l'atenció la seva capacitat d'escriure poemes en llatí, perquè era un bon poeta. A partir d'aquell moment es va establir una amistat entre tots dos i, probablement, el va ajudar a sortir de la presó», destaca Biosca. Precisament, segons les dades trobades, va ser Lipsius qui el va ajudar anys més tard a aconseguir una plaça de metge a la ciutat belga de Lovaina, «i a partir d'aquí se'n perd la pista i no en sabem ni l'any de la mort».

L'autor de la investigació en destaca el contingut dels seus poemes, recollits en un volum, l'únic que va publicar, editat a Bèlgica el 1601, encara que existeix una edició anterior de 1595, però que inclou només part dels seus textos.

Els seus poemes es refereixen en molts casos a Alacant i a fets transcendents, com la constitució del Bisbat Oriola-Alacant, el 1565, a més de descriure llocs com Busot, Elx, Oriola, Elda o Novelda, entre d'altres. «N'hi ha un dedicat a la cara del moro, on fa un símil amb el fet que si un cap en un capitell representa la riquesa de Roma, un rostre tan gran al Benacantil augura un gran futur».

Biosca va topat amb el nom de Josep Gosalbes de Cunedo quan realitzava un treball per a la revista il·licitana La Rella, sobre la història dels gentilicis a Elx. «Em vaig trobar amb aquest personatge, que s'anomena a ell mateix il·licità, gentilici que en aquesta època s'utilitzava tant per a Alacant com per a Elx». En veure que no hi havia pràcticament cap treball sobre ell i que havia desaparegut de la memòria popular, vaig decidir fer un treball de recerca», el resultat ha estat publicat a la revista internacional Scripta, de la Universitat de València.

La reconstrucció de la seva biografia, almenys en part, la va realitzar a través de la poca informació recollida en llibres i, en bona part, per les cartes que Gosalbes va escriure a Just Lipsius, i al qual dedica un dels seus poemes. D'aquesta correspondència es dedueix que al 1588 era a la presó i que al 1595 ja era lliure a Lovaina. El 1588, Lipsius consola l'alacantí per estar empresonat i li aconsella refugiar-se en la seva completa formació humanística per suportar la duresa de la presó. A la carta datada el 14 de gener de 1595, li contesta sobre l'ajuda que li demana Gosalbes per aconseguir un lloc de metge a la ciutat de Lovaina i, a la del 2 de setembre d'aquest mateix any, Lipsius mostra la seva satisfacció per l'èxit que estan tenint les seves obres en terres hispanes. «En altres cartes –afirma el filòleg–, Lipsius parla d'ell a tercers, però sense esmentar el seu nom, referint-se a un metge alacantí capaç de compondre versos i que estava empresonat a l'Haia».

«De noble, no ho era, encara que tampoc un mort de gana, però va escriure molts poemes sobre nobles per aconseguir suport, dedicats a ells». Biosca apunta que se sap que era una família alacantina «de sempre». «A la Basílica de Santa Maria d'Alacant, en els documents baptismals, hi apareix el cognom Cunedo, o sigui que era alacantí, i el 1336 hi ha un document en aquesta parròquia on apareix aquest cognom familiar: Gosalbes de Cunedo».

D'Elda a Tibi

La lírica escrita per Gosalbes de Cunedo és poesia llatina renaixentista, «a l'estil de Virgili», segons l'investigador. Aquest valor mètric, augmentat per la llengua utilitzada, es completa amb el que es destaca dels seus continguts. Un dels poemes més significatius és De Illice urbs, vulgo Alacant, pàtria nostra. En una de les èglogues descriu nombrosos llocs d'Alacant utilitzant referències de la cultura clàssica grecollatina. «És molt bonic, perquè ho descriu imitant el món clàssic».

Part de l'antologia de Cunedo. Font: Universiteitsbibliotheek de Gent.

Així, del pantà de Tibi, en diu les Erythropyllae, que significa les portes vermelles, «probablement perquè el pantà de Tibi el tanca la muntanya i vermell perquè la llera del Montnegre és molt argilosa; és a dir, que crea paraules noves per descriure el paisatge». A Santa Pola, la cita com a Neoportus, «el nou port, segurament per evitar identificar aquesta població amb el topònim antic Portus Ilicitanus». Novelda és interpretada com a nova Elda, «per això repeteix el nom llatí de Neoelda». Com Busoton denomina Busot, afirma Antoni Biosca, «encara que el nom més original és el de Mutxamel, que hi apareix en un dels poemes amb la forma grecollatina Polymella, referint-se a l'abundància de mel, segons l'etimologia incorrecta procedent del castellà Mutxamel». De fet, és precisament a Mutxamel on el poeta alacantí recorda que passava els estius, com a «refugi de la infància, quan fugia dels professors que eren massa sever».

Traducció de Laura Jaime de l'article original publicat a www.informacion.es el 15/03/2014